

Trumpból Orbán?

VISSZHANG - LXII. évfolyam, 38. szám, 2018. szeptember 21.

Kitűnő cikkét Kozák Márton akként fejezi be, hogy „*helyrehozhatatlan hiba emberben bízni az intézmény helyett*”. (A 89-es közjogi rendszer és a romlott fiú, *ÉS*, 2018/37., szept. 14.) Sajnos a mi demokráciánk „alapító atyáinak” előrelátása még csak nem is fogható az amerikaiakéhoz, akik képesek voltak a jogi megfontolásokat a filozófiaiakkal és emberismeretükkel egybefoglalni. S a tizennyolcadik század utóján megalkottak egy olyan rendszert, amely mindmáig kizárja – legismertebb tanulmányozójának, Tocqueville-nek szavaival – a többség zsarnokságát. Vagyis azt, hogy vissza lehessen élni a pillanatnyi többséggel, s biztosítja a mindenkori kisebbség jogait. A vallás, a gyülekezés, a szólás és a sajtó szabadságát az alkotmány kerek perec, egyetlen mondatban garantálja: a kongresszus nem hozhat ezt korlátozó törvényt. Ezt olyan bölcs emberek fogalmazták, akik sejtették, hogy lehetnek majd többségek, amelyek szeretnék korlátozni, s nyilván találunk rá ürügyet. Ám csakis az alkotmány módosításával tehetnék, az pedig iradatlanul nehéz. Nem elég hozzá a szövetségi kongresszus mindkét házában elért kétharmados többség, de még az államok háromnegyedének helyi törvényhozásában is hasonlóan kell jóváhagyni érvénybe léptetését. Amikor a női egyenjogúságot kívánták – meglehetősen liberális, vagyis az egyik oldal véleményére hajló – szövegezéssel alkotmányba iktatni, a megszabott tíz év alatt sem jött össze ez a háromnegyed, viszont simán megvolt hónapok alatt a választói korhatár leszállításakor (21-ről 18 évre), mert azzal mindenki egyetértett.

Az amerikai alkotmány egyik fő törekvése a demokráciát eltorzító túlhatalom elkerülése s a hatalom „ellenőrzését és egyensúlyát” biztosító rendszer megteremtése. A kongresszus sakkban tarthatja az elnököt (kormányt), a főbírság mindkettőt. Amikor Nixon a Watergate-botrányban végrehajtóhatalmi privilégiumaira hivatkozva nem akarta kiadni a szövetségi bíró által bekért (rá nézve terhelő) hangfelvételeket, a főbírák egyhangúan kötelezték rá, le is mondott pár nap múltán. Az alapító atyák nem királyt akartak, hanem a jogrendnek alávetett államfőt. S Nixonnal a saját pártjának a hangszalagokat megismerő szenátorai tudatták, hogy nem védhetik tovább. De még Franklin Roosevelt is veszített, amikor megpróbálta (miként majd Orbán) felduzzasztani a kilenctagú főbírságot. Amikor mai amerikai publicisták latolgatják, képes lehetne az ő „romlott fiuk” a (sajnos meg is nevezett) miénkéhez hasonló teljhatalomra szert tenni, rendre az embernek jószerivel lebonthatatlan korlátokat állító intézményrendszerükre tekintve lelnek megnyugvást.